

Nr 9.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående reglering av förbrukningen av elektrisk kraft, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 februari 1949 dagtecknad proposition, nr 82, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 249 av herr *Domö m. fl.* och

nr 250 av herr *Osvald*; ävensom

inom andra kammaren

nr 315 av herr *Sjölin m. fl.* och

nr 316 av herr *Håstad m. fl.*

I motionerna I: 250 och II: 315, vilka äro likalydande, har yrkats, att riksdagen måtte avslå propositionen och i stället besluta förlänga nuvarande lag i ämnet att gälla till och med den 30 juni 1950.

I likalydande motionerna I: 249 och II: 316 har yrkats, dels att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, dock med den ändringen att giltighetstiden för den föreslagna lagen måtte begränsas till den 30 juni 1950, dels ock att riksdagen i samband med lagens antagande måtte göra ett uttalande i viss i motionerna angiven riktning beträffande prövningen av ransoneringsåtgärder.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda lagförslaget, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas gäller, enligt lagen den 2 april 1948 (nr 134), till och med den 30 juni 1949.

Enligt 1 § i lagen erfordras för att lagens materiella bestämmelser skola träda i tillämpning särskilt förordnande därom. Sådant förordnande må meddelas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under

1 — Bihang till riksdagens protokoll 1949. 9 saml. 2 avd. Nr 9—10.

utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Förordnande meddelas av Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke, dock att, när riksdagen ej är samlad, provisoriskt förordnande må meddelas av Kungl. Maj:t ensam.

Sedan 1941 års riksdag enligt skrivelse nr 503 lämnat samtycke, som nyss sagts, har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 12 december 1941 (nr 926) förordnat, att ifrågavarande bestämmelser tillsvidare skola äga tillämpning.

I skrivelse den 28 december 1948 till Kungl. Maj:t hemställde bränslekommissionen på anförda skäl, att giltighetstiden av lagen den 12 december 1941 måtte utsträckas till och med den 30 juni 1954, att motiveringen för lagen måtte ändras så, att lagen skulle kunna tillämpas även vid försörjningssvårigheter, som icke voro föranledda av krig eller krigsfara, samt att, därest Kungl. Maj:t så funne lämpligt, lagens förlängning måtte bestämmas att omfatta endast regleringen av elektrisk kraft.

Över bränslekommissionens framställning avgav vattenfallsstyrelsen yttrande.

Vid remiss den 28 januari 1949 av lagförslaget till lagrådet anförde *föredragande statsrådet, statsrådet Ericsson*, bland annat följande:

»Av det förut anförda framgår, att bränslekommissionen icke längre anser en beredskapslagstiftning av ifrågavarande slag för gas behöfelig. Till denna uppfattning kan jag ansluta mig.

Vad åter angår den elektriska kraften ha såväl vattenfallsstyrelsen som bränslekommissionen uttalat sig för en förlängning av lagen. Som skäl härför anföres, att genom de senaste årens kraftiga industriella expansion risk föreligger för att efterfrågan på elektrisk kraft kommer att överstiga tillgången, särskilt i tider av dålig vattentillgång. Dessa farhågor ha under det senast förflutna året ytterligare accentuerats därigenom, att utbyggnadet av kraftverken på grund av materialsvårigheter avsevärt försenats. Denna risk beräknas komma att kvarstå åtminstone ett par år in på 1950-talet. Om på grund härav en begränsning av kraftförbrukningen blir nödvändig, torde det vara lämpligare att genomföra en sådan med stöd av föreskrifter från statsmakternas sida än genom åtgöranden av kraftleverantörerna. För kraftleverantörerna är det av väsentlig vikt vid uppgörande av kraftleveranskontrakt, att det finnes en lagstiftning, som åtminstone under viss tid framåt ger möjlighet till sådana regleringsåtgärder. På grund härav hemställa myndigheterna om en femårig förlängning av gällande beredskapslagstiftning, i vad den angår elektrisk kraft.

De anförda skälen synas mig klart giva vid handen, att behov av fortsatt beredskapslagstiftning beträffande elektrisk kraft föreligger. Såsom framhållits av bränslekommissionen, kan det emellertid knappast anses riktigt att — åtminstone för en flerårig period framåt — beteckna de omständig-

heter, som nu kunna antagas motivera åtgärder av ifrågavarande slag, såsom av krig föranledda utomordentliga förhållanden. Det synes därför lämpligare att i fortsättningen icke göra lagens tillämpning beroende av sådana villkor utan i stället låta lagen under viss tid framåt giva Kungl. Maj:t befogenhet att utfärda bestämmelser om förbrukningen av elektrisk kraft, om situationen blir sådan, att behov av dylika bestämmelser uppenbarligen föreligger.

Jag finner därför lämpligt, att den nu gällande lagen om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas ersättes med en ny lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft, vilken erhåller begränsad giltighetstid. Beträffande längden av denna tid ha vattenfallsstyrelsen och bränslekommissionen föreslagit, att lagen skulle gälla till och med den 30 juni 1954. Då de skäl, som anförts till stöd för förslaget, synas bärande, instämmer jag härutinnan.»

Lagrådets flesta ledamöter förklarade, att de ansågo sig kunna lämna det remitterade förslaget utan erinran.

En ledamot av lagrådet anförde bland annat:

»Då, såsom för närvarande, statlig ransonering av elektriska kraften kan tillgripas endast under krig eller krigsfara eller utomordentliga av krig föranledda förhållanden, blir åtgärden, liksom annan krigstidsransonering, motiverad av ofrånkomliga krav, grundade i folkförsörjnings- och kanske även krigsberedskapsbehov, för vilka vanliga rättsgrundsatser kunna få tåla jämkning.

Enligt förslaget däremot skulle befrielse från åtagna förpliktelser — eller rättare sagt skyldighet att icke uppfylla dem — kunna inträda utan något samband med krig. Den föreslagna lagtexten begränsar över huvud icke de skäl, som skulle kunna föranleda ransonering, annorledes än så, att behovet skall kunna förutses komma att överstiga tillgången inom riket. Genom att prövningen lagts i Konungens hand vinnes visserligen att man äger förutsätta, att åtgärden skulle tillgripas, endast om den stode i överensstämmelse med de skäl som föranlett förslaget. Men huruvida dessa äro tillräckliga för så stora ingrepp i välförvärvade rättigheter, som här avses, må ifrågasättas. Vad som åberopats är nämligen mindre att det kan väntas bli omöjligt för kraftleverantörerna att fullgöra sina redan uppkomna förpliktelser än att de med hänsyn till dessa skulle kunna bli tvungna att visa återhållsamhet vid tecknande av nya kontrakt; de skulle icke kunna riskera att åtaga sig nya leveranser i obegränsad utsträckning utan att därvid förbehålla sig rätt att själva minska dessa leveranser och alltså företaga ett slags privat ransonering inom avtalens egen ram. Frågan blir, huruvida lagstiftaren bör tillstodja att de, som äga rätt till leverans, nödgas utan gottgörelse vidkännas inskränkning i sin rätt för att nytillkommande abonnenter må få större tilldelning än den, vartill de eljest skulle kunna förvärva rätt.

Det är möjligt att det här ytterst gäller så betydande allmänna intressen, att ej ens under fredstid grundsatsen om respekt för välförvärvade rättigheter kan upprätthållas. Rättigheterna avse ju sådana landets tillgångar, vilka icke utan skada för näringslivets utveckling kunna reserveras för vissa företag eller ändamål. Med det i 1 § använda uttrycket, att tillgången ej förslår för behovet, skulle då få förstås icke blott att efterfrågan är större än tillgången utan även att det allmänna har behov av att nya företag få del i krafttillgången. Men även i detta fall synes dock all möjlig hänsyn böra visas anspråken att få njuta skydd för sin rätt, särskilt när denna uppkommit, innan man hade anledning räkna med en sådan fredstidsransonering, varom nu är fråga. Det kan därför ifrågasättas, huruvida icke gottgörelse för intrång eller förlust borde utgå till innehavare av dylik äldre rätt eller om icke staten borde utöva kontroll över nya upplåtelse, som kunna framkalla eller förstora ransoneringsbehovet. Sker intetdera, synes åtminstone vid ransoneringen böra tagas någon hänsyn till om rättigheten upplåtits före eller efter lagens tillkomst eller fråga kanske är om konkurrens mellan dem, som äga rätt, och dem, som blott önska förvärva sådan. Den enda ledning för utarbetande av ransoneringsgrunderna, som förslaget innehåller, är emellertid den i 3 § gjorda anvisningen, som väl i och för sig är riktigt men knappast tillräcklig i betraktande av ransonerings innebörd.»

Det genom propositionen framlagda lagförslaget överensstämmer, frånsett saklig ändring beträffande ett detaljspörsmål och vissa redaktionella jämkningar, med det till lagrådet remitterade. I propositionen har *statsrådet Ericsson* i anledning av lagrådsbehandlingen anfört bland annat följande:

»Till en början bör understrykas, att ifrågavarande lag är avsedd att tillämpas endast i kritiska situationer, betingade av att tillgången på elektrisk kraft förutses bliva så knapp, att en elektricitetsransonering måste företagas eller eventuellt andra restriktioner beträffande kraftförbrukningen genomföras. Även om man vid utformandet av en reglering av ifrågavarande slag alltid måste eftersträva att i så ringa grad som möjligt göra intrång i bestående rättsförhållanden, kommer det i många fall icke att kunna undvikas, att en kraftförbrukare icke kan få ut den kvantitet elektrisk kraft, vartill han är berättigad enligt avtal. Det enskilda intresset måste här få vika för samhällsintresset. Detta kan kräva, att en kraftförbrukare med ett relativt nytt kraftleveranskontrakt blir bättre tillgodosedd än en förbrukare med äldre kontrakt, nämligen om kraften i förra fallet skall användas till ändamål, som ur samhällets synpunkt äro särskilt viktiga. På grund av lagstiftningens speciella karaktär synes det icke lämpligt att i lagen införa särskilda regler om ersättning för förlust, som en kraftförbrukare kan vållas genom att han icke kan utfå den kvantitet elektrisk kraft, vartill han kontraktssenligt är berättigad. Icke heller kan jag för-

orda en fortlöpande kontroll av nya upplåtelser av elektrisk kraft, som kunna framkalla eller förstora ransoneringsbehovet. Den närmare utformningen av en elektricitetsransonering torde icke böra i lagen regleras närmare än som skett.»

Utskottet. Det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget innebär, att 1941 års lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas skall ersättas med en ny lag om regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft. Reglering av förbrukningen av gas omfattas icke av den föreslagna lagen. Denna skiljer sig från den nu gällande lagen vidare i första hand därutinnan, att den i sistnämnda lag upptagna förutsättningen för förordnande om tillämpning av lagen — nämligen att krig, krigsfara eller utomordentliga av krig föranledda förhållanden skola föreligga — icke bibehållits. Enligt den föreslagna lagen erfordras vidare ej — i motsats till vad som gäller enligt nuvarande lag — riksdagens medverkan vid förordnande om tillämpning av lagen. Medan 1941 års lag, som ursprungligen gällde till och med den 30 juni 1943, därefter successivt förlängts för ett år i sänder, föreslås den genom propositionen framlagda lagen skola gälla fem år eller till och med den 30 juni 1954.

Någon meningsskiljaktighet råder icke om att läget på kraftförsörjningens område för närvarande är sådant, att möjlighet under den närmaste tiden måste finnas att kunna genomföra reglering av förbrukningen av elektrisk kraft. I samtliga i ämnet väckta motioner föreslås emellertid, att lagstiftning för dylikt ändamål nu måtte antagas allenast för tiden till och med den 30 juni 1950. Med hänsyn till den tidsutdräkt som städse och de särskilda svårigheter som för närvarande äro förenade med byggande av kraftverk finner utskottet i likhet med föredragande statsrådet att det åtminstone några år framåt måste anses föreligga risk att den situation kan uppstå, att förefintlig efterfrågan på elektrisk kraft ej kan tillgodoses. Då det sålunda redan nu kan förutses, att behov av sådan lagstiftning som den genom propositionen framlagda förefinnes för flera år framåt, tala enligt utskottet rent praktiska skäl för att antaga lagen att redan nu gälla den tid som den kan bedömas erforderlig. Den föreslagna tiden av fem år synes väl avvägd.

Då sålunda enligt utskottet lagstiftning bör komma till stånd för en femårsperiod, synes det utskottet — om också behovet av lagstiftningen ytterst bottnar i de av kriget förorsakade hindren mot att i erforderlig utsträckning utbygga kraftverken — icke riktigt att angiva de omständigheter, som kunna aktualisera behovet av tillämpning av lagstiftningen såsom utomordentliga av krig föranledda förhållanden. Sedan mot slutet av femårsperioden utbyggnaden av kraftverken kan förväntas ha avsevärt fortskridit, torde nämligen behov av tillämpning av lagstiftningen förutsätta, att även något annat förhållande tillkommer, såsom att nederbörden varit osed-

vanligt ringa eller dylikt. Utskottet får därför, med avstyrkande av det i motionerna I: 250 och II: 315 framställda yrkandet att erforderlig lagstiftning måtte åstadkommas genom förlängning av nuvarande lag i ämnet, tillstyrka vad som föreslås i propositionen i detta hänseende.

Utformningen av en reglering av förbrukningen av elektrisk kraft får uppenbarligen bero på det vid varje tidpunkt föreliggande kraftförsörjningsläget. Förskjutningar i detta kunna förväntas inträffa med ganska korta mellanrum, och ransoneringen bör givetvis nära anpassas till det vid varje tidpunkt rådande läget. På grund härav synes ransoneringens utformning böra ankomma på Kungl. Maj:t. Utskottet finner därför icke bärande skäl föreligga för riksdagen att, på sätt i motionerna I: 249 och II: 316 påyrkats, uttala som ett önskemål, att Kungl. Maj:t i de särskilda fall, där detta är praktiskt möjligt, skulle lämna riksdagen tillfälle att yttra sig över ransoneringens huvudprinciper. I samband härmed vill utskottet också betona, att såsom föredragande statsrådet understrukit lagen är avsedd att tillämpas endast i kritiska situationer.

Mot det framlagda lagförslagets detaljutformning har utskottet ej funnit anledning till annan erinran än att utskottet beträffande 4 § i förslaget föreslår vissa jämkningar av redaktionell natur.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget, måtte med avslag å motionerna I: 249, I: 250, II: 315 och II: 316 för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Lag

om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Därest på grund av bristande tillgång på vattenkraft eller av annan orsak tillgången på elektrisk kraft inom riket under viss tidsperiod kan förutses ej komma att förslå för att tillgodose behovet därav, må reglering av förbrukningen av dylik kraft ske i enlighet med vad i denna lag sägs.

2 §.

Förordnande om åtgärder, som i 1 § avses, meddelas av Konungen samt må innefatta föreskrift såväl om kraftens fördelning mellan förbrukarna som om användningen i övrigt av tillgänglig kraft.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

Konungen äger uppdraga åt myndighet, som Konungen bestämmer, att meddela närmare föreskrifter om tillämpningen av förordnande, som avses i första stycket.

3 §.

Vid meddelandet av föreskrift enligt 2 § skall tillses, att behov, vilkas täckande är av särskild vikt för befolkningen eller produktionen eller eljst för det allmänna, i främsta rummet bliva tillgodosedda.

4 §.

Meddelas föreskrift enligt 2 §, åligger det ägare eller innehavare av sådan anläggning för alstrande eller tillhandahållande av elektrisk kraft (*kraftföretag*), som avses med *föreskrift enligt 2 §* eller som tillhandahåller kraft åt av *dylik föreskrift* berörda förbrukare, att enligt anvisningar av Konungen eller myndighet, som i 2 § sägs, vidtaga åtgärder för att i görligaste mån förhindra överträdelser av föreskriften.

4 §.

Meddelas föreskrift enligt 2 §, åligger det ägare eller innehavare av sådan anläggning för alstrande eller tillhandahållande av elektrisk kraft (*kraftföretag*), som avses med *föreskriften* eller som tillhandahåller kraft åt av *föreskriften* berörda förbrukare, att enligt anvisningar av Konungen eller myndighet, som i 2 § sägs, vidtaga åtgärder för att i görligaste mån förhindra överträdelser av föreskriften.

5 §.

Förbrukare av elektrisk kraft, som uttager större myckenhet kraft än han enligt föreskrift jämlikt 2 § äger uttaga, skall där Konungen så förordnar vara skyldig att för den myckenhet kraft, som uttages utöver den enligt föreskriften medgivna, erlægga förutom till kraftföretaget utgående avgift en särskild överuttagningsavgift.

Överuttagningsavgift utgår enligt grunder, som Konungen bestämmer, samt tillfaller kronan.

6 §.

Det åligger ägare eller innehavare av kraftföretag att enligt bestämmelser, som meddelas av Konungen eller myndighet som i 2 § sägs, uppbära och redovisa överuttagningsavgifter för elektrisk kraft, som för mycket uttagits från företaget.

Underlåter förbrukare av elektrisk kraft att i föreskriven ordning erlægga överuttagningsavgift, åligger det ägaren eller innehavaren av kraftföretaget att enligt anvisningar av Konungen eller myndighet som i 2 § sägs avstänga förbrukaren från vidare kraftuttag.

Konungen må, där särskilda skäl därtill föranleda, befria förbrukare från skyldighet att erlægga överuttagningsavgift, som påförts honom.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

7 §.

Har ägare eller innehavare av kraftföretag eller av sådan järnvägs- eller spårvägsanläggning eller industriell eller därmed jämförlig anläggning, vid vilken elektrisk kraft användes för annat ändamål än för belysning, uppsåtligen eller av grov vårdslöshet åsidosatt beträffande företaget eller anläggningen meddelad föreskrift enligt 2 §, straffes med dagsböter eller fängelse.

Har annan förbrukare av kraft än i första stycket avses uppsåtligen eller av grov vårdslöshet använt kraft för annat ändamål än sådant, vartill han enligt meddelad föreskrift äger använda kraft, dömes till enahanda straff som i första stycket sägs.

8 §.

Underlåter ägare eller innehavare av kraftföretag att fullgöra vad honom åligger enligt 4 eller 6 §, må myndighet, som Konungen bestämmer, vid vite tillhålla den försumlige att fullgöra dylikt åliggande.

9 §.

Vad i denna lag är stadgat angående ägare eller innehavare av kraftföretag eller av anläggning, varom förmåles i 7 §, skall, såvitt angår kommunalt kraftföretag eller kommunal anläggning, i stället hava avseende å föreståndaren.

10 §.

Böter och viten tillfalla kronan.

11 §.

Konungen äger meddela närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949 och gäller till och med den 30 juni 1954. Föreskrift, som meddelas med stöd av lagen, skall ej gälla längre än lagen äger giltighet.

Vad i lagen stadgas i fråga om sådant under tiden för lagens giltighet begånget brott, som i lagen avses, skall dock äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla. Vad nu sagts skall ock, i den mån Konungen ej annorledes förordnar, äga tillämpning i fråga om skyldighet att erlägga överuttagningsavgift för elektrisk kraft, som uttagits under tid, då föreskrift jämlikt 5 § om dylik avgift varit gällande.

Stockholm den 24 mars 1949.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck, Forslund*, Wistrand, Hallagård*, Sten, Nils Elowsson och Uhlén;

från andra kammaren: herrar Hellbacken, Jacobsson i Igelsbo, Ryberg, fru Johansson i Norrköping*, herrar Stjärne, Lundberg, Andersson i Alfredshem* och fru Ewerlöf.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Holmbäck, Wisstrand, Hallagård, Jacobsson* i Igelsbo, *Ryberg, Stjärne* och fru *Ewerlöf*, vilka anse, att lagen bör givas giltighetstid endast till och med den 30 juni 1950, och i enlighet härmed hemställa,

A. att riksdagen måtte för sin del antaga förslag till lag i enlighet med den lydelse, varom utskottet ovan hemställt, dock med den avvikelsen att första stycket av slutstadgandet erhåller följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949 och gäller till och med den 30 juni 1950. Föreskrift, som meddelas med stöd av lagen, skall ej gälla längre än lagen äger giltighet.

B. att motionerna I: 249, I: 250, II: 315 och II: 316, i den mån de icke besvarats genom vad under A. hemställts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.